

Herstelbemiddeling

Een brug tussen slachtoffer en dader: een methode van werken

AN RAES*

J.M.L.A. Frijns & J.H.M. Mooren, Utrecht, de Graaff, 2004, 159p.

"Rondom veiligheid, criminaliteit en strafrecht is vandaag de dag veel te doen. [...] Veiligheid is van belang, maar het is niet alles. De samenleving faalt, als niet ook aandacht geschonken wordt aan de bejegening van de direct betrokkenen bij een delict (slachtoffer en dader) als mensen. En de samenleving heeft in mijn ogen de plicht slachtoffers en daders van delicten de helpende hand te bieden."

Volgens de auteur van het voorwoord van het boek herstelbemiddeling, N.A.M. Schipper (President van het Gerechtshof van Amsterdam), is de herstelbemiddeling hiertoe een belangrijk initiatief. In dit boek wordt de methodiek ervan weergegeven zoals ontwikkeld in het Nederlandse gelijknamige experimentele project (van 1997 tot 2004, opgezet door de Stichting Reclassering en Stichting Slachtofferhulp Nederland). De Belgische herstelbemiddeling diende trouwens als inspiratie voor dit project.¹

Herstelbemiddeling is in het Nederlandse project opgevat als een vorm van immateriële bemiddeling met als doel de verwerking van leed aan de kant van het slachtoffer en van schuld aan de kant van de dader, opdat de partijen kunnen terugkeren naar normale menselijke verhoudingen. Het project was gericht op ernstige delicten (zoals moord, aanranding, verkeersongeval met dodelijke afloop). De bemiddeling had in principe plaats nadat het vonnis reeds was uitgesproken en met bekende daders, waarbij de dader of het slachtoffer zelf een aanvraag tot herstelbemiddeling diende te doen.

Het boek bestaat uit twee delen. In het eerste deel halen J.M.L.A. Frijns & J.H.M. Mooren beknopt de achtergronden, uitgangspunten en positionering aan die ten grondslag liggen aan de herstelbemiddeling. Met name wordt stilgestaan bij de behoefte aan emotionele en morele verwerking van de gebeurtenis door slachtoffers. Het Nederlandse project herstelbemiddeling geeft aan dat slachtoffers niet alleen materiële behoeften kunnen hebben maar ook immateriële. Bijvoorbeeld kunnen ze vragen hebben over de gebeurtenis of over de dader, of wensen ze een persoonlijke erkenning voor het leed dat de dader hen heeft aangedaan, of dat de dader over de feiten moreel besef heeft en verantwoordelijkheid opneemt. Vervolgens komt de emotionele en morele verwerking van daders aan bod, die vaak met schuldgevoelens zouden zitten. Deze schuldgevoelens kunnen zorgen voor een herstel van de ander (erkenning van het slachtoffer), en voor een moreel en emotioneel zelfherstel (een aanzet tot verbetering van de eigen levensinstelling en handelen). Tenslotte wordt de vraag gesteld naar de plaats van herstelbemiddeling: binnen of buiten herstelrecht? Volgens de auteurs is het antwoord afhanke-

* Vorser, Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel.

1 Aertsen, I., *Slachtoffer-daderbemiddeling. Een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 382-383.

lijk van het hanteren van een enge of ruime visie op herstelrecht. Ze menen dat de herstelbemiddeling niet fungeert als een concreet alternatief voor een strafrechtelijke procedure, maar wel een aantal ideologische uitgangspunten met het herstelrecht deelt.

In het tweede deel bespreken J.M.L.A. Frijns & J.H.M. Mooren dan uitvoerig de methodiek van de herstelbemiddeling door middel van het gebruik van casussen. Vijf fasen worden onderscheiden vanaf het ogenblik dat een aanvraag door één van de partijen wordt gedaan tot en met de afsluiting van het bemiddelingsproces. De beschrijving geeft telkens aan wat de behoeften van en aandachtspunten voor de partijen zijn, en welke de rol van de bemiddelaar op dat ogenblik is. In de eerste fase - de oriëntatiefase - wordt nagegaan of de aanvraag in aanmerking komt voor een herstelbemiddeling door middel van gesprekken met de aanvrager. In de contactfase zoekt de bemiddelaar vervolgens contact met de andere partij met de vraag om deel te nemen aan de herstelbemiddeling. Indien bevestigend, gaat de bemiddelaar in de pendelfase informatie overbrengen tussen de partijen met het oog op een ontmoeting. Tijdens de vierde fase vindt dan de persoonlijke ontmoeting plaats tussen de partijen, wat wordt beoogd in de herstelbemiddeling. Tenslotte sluit de bemiddelaar in de nazorgfase het proces individueel met de partijen af door met hen de betekenis van de ontmoeting en de impact ervan te evalueren.

Door het gebruik van de casussen is het een zeer boeiend werk om te lezen. Het biedt zowel een leidraad voor bemiddelaars als een duidelijke beschrijving voor de leek die een beter zicht wil krijgen op wat een herstelbemiddeling juist inhoudt en wat dit kan betekenen voor de partijen. Het had echter interessant geweest indien in het boek wat meer informatie over het project terug te vinden was (bijvoorbeeld aantal en aard van de behandelde zaken). Het boek illustreert wel zeer goed het procesmatige karakter van de herstelbemiddeling. De lezer kan volgen wat een proces inhoudt van ondersteunen, motiveren, zoeken en confronteren, om de partijen toe te laten een ontwikkeling door te maken in de richting van communicatie met elkaar. Een inspiratiebron voor een communicatieve en participatieve justitie?